BEUKENHOF BIEZENMORTEL
Van klooster naar moderne groepsaccommodatie

ISBN/EAN-nummer 978-90-78933-17-5
Uitgever Beukenhof in samenwerking met Stichting Heemcentrum 't Schoor Udenhout-Biezenmortel
Drukkerij ELKA Tilburg
Augustus 2014

Foto op de omslag: het Kapucijnenklooster in 1933

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch mechanisch, door fotokopie, opname of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

VOORWOORD

Ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van Beukenhof hebben we in samenwerking met het schrijversteam van Heemcentrum ’t Schoor een heruitgave van het boekje Beukenhof gemaakt.

De eerste oplage van 3.000 exemplaren is uitverkocht en sporadisch nog te vinden op Marktplaats.

Er is veel gebeurd in die twintig jaar. Veel verbouwd, bijgebouwd, gegroeid naar een groot bedrijf met zo’n 20.000 overnachtingen per jaar, 30 personeelsleden en nog steeds een groeiende omzet. Veel nieuwe en terugkerende bezoekers uit alle hoeken van de wereld genieten van een verblijf in groepsaccommodatie Beukenhof in Biezenmortel.

In dit boekje schetsen we ondermeer de historie van Biezenmortel en het voormalige Kapucijnenklooster. We schrijven over de oorspronkelijke bewoners van Beukenhof en laten zien hoe dit voormalige klooster uit 1921 is omgevormd naar een moderne groepsaccommodatie die groepen van 10 tot 300 personen gastvrij kan ontvangen.

Beukenhof is niet meer weg te denken uit het kleine dorp Biezenmortel. De inwoners vinden het leuk om onze drukte mee te maken en de soms ietwat “ongewone gasten”.

Ook in de omgeving van Biezenmortel is veel veranderd. We horen niet meer bij Udenhout maar bij de groene gemeente Haaren. Het toerisme is enorm gegroeid dankzij Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen en de vele groepsaccommodaties, mini-campings en de aandacht vanuit de gemeente Haaren voor deze groeiende industrie.

De toekomst ziet er goed uit voor Beukenhof. Er zijn nog veel plannen om onze accommodatie aan te passen aan de wensen van onze gasten en wellicht het daarbij betrekken van de kerk die nu nog gebruikt wordt door de parochianen van ons dorp voor hun gebedsdiensten.

We hopen nog heel veel gasten te ontvangen vanuit de hele wereld.

Henk Donders, Ingrid Meeuwsen

INHOUD

I. DE GESCHIEDENIS VAN BIEZENMORTEL

Met biezen begroeide moerassige grond
Archeologische vondsten
De middeleeuwen
De ontginning van Biezenmortel
Biezenmortel in de zeventiende en achttiende eeuw
Udenhout en Biezenmortel zelfstandig
Het twintigste-eeuwse Biezenmortel

II. HET KAPUCIJNENKLOOSTER EN DE PAROCHIEKERK

Behoefte aan een kerk
De bouwgrond
De bouw van het klooster
Tuin en boomgaard
De parochiekerk

III. OVER DE KAPUCIJNEN

Oorsprong
De structuur van de Kapucijnen-orde
De opleiding tot pater Kapucijn
Het leven van een Kapucijn in Biezenmortel
Nieuwe bestemmingen

IV. VAN KLOOSTER NAAR GROEPSACCOMMODATIE

Verbouwing tot een moderne groepsaccommodatie
Een gastvrij onthaal voor allerlei soorten groepen

V. NATUUR EN TOERISME IN BIEZENMORTEL

De Loonse en Drunense Duinen
De Duinboeren
De Leemputten
Wandel- en fietsroutes
Oude cafeetjes en een vrijersmarkt

I. DE GESCHIEDENIS VAN BIEZENMORTEL

Met biezen begroeide moerassige grond

Omstreeks de vierde eeuw van onze jaartelling is in onze streken sprake van een klimaatsverandering. Het landklimaat verandert in een zeeklimaat. Het water krijgt de overhand in de natuur. Al het onbedijkte land beneden de zeespiegel komt onder water te staan. Het laaggelegen westelijk Brabant wordt drassig land. Er vormen zich vele kleine riviertjes zoals Aa, Dieze, Reusel, Lei, Nemer, Donge, Leibeek en -over Biezenmortels grond- de Zandlei. Er zijn keer op keer grote overstromingen. Meer landinwaarts, boven de zeespiegel, wordt het Brabants landschap vooral bepaald door uitgestrekte bossen, ontstaan in de periode van het landklimaat. Midden-Brabant ligt op de grens van beide landschappen. Zo'n grens is natuurlijk geen strakke lijn, maar een brede strook. Dan weer droog, dan weer onder water. Het is moerassig land met afwisselende begroeiing. Soms diepe moerputten, soms onbegaanbare moerasgebieden (den Brand), soms berkenbossen (Berkel), soms wat hoger en droger gelegen gronden (Hooghout, Haaren). Zo kan ook Biezenmortel worden gekarakteriseerd; vooral drassig land, moerasachtig. De naam Biezenmortel is er ook van afgeleid, het bestaat uit twee elementen: de biezen zijn duidelijk, die duiden op een begroeiing met planten uit de zogenaamde cypergrassenfamilie, die het best in een natte omgeving gedijen. Op zo'n natte omgeving duidt het tweede element, dat "een moerassige plek" betekent. Het woord mortel (in het middeleeuwse Nederlands *morter*) is afgeleid van het Latijnse mortarium, dat bouwmateriaal, specie betekent (in Biezenmortel ligt de relatie met leem voor de hand). Zo wordt het woord mortel overigens nog steeds gebruikt. Een mortelgebied is modderig of slijkerig van aard. De plaatsnaam Biezenmortel betekent dus moerassige plek, begroeid met biezen; vandaar de naam "mortel", afgeleid van 'moer' en 'moeras'. In de directe omgeving kunnen zich nog bossen ontwikkelen, waarop het woorddeel 'hout' van Udenhout en Hooghout duidt. Maar Biezenmortel ligt iets lager, is natter, staat vaker onder water en leent zich slechts voor begroeiing met het dunne hoogopgroeiende riet- of biesgewas. Zo betekent Biezenmortel: met riet (of biezen) begroeide drassige grond.

Archeologische vondsten

In de nabijheid van de Loonse en Drunense duinen zijn in Biezenmortel ook oude sporen van bewoning aangetroffen. Ter hoogte van de Zandkant zijn 250 werktuigen en afslagen uit het Mesolithicum, het Middenstenentijdperk zo'n 8000 jaren geleden, opgegraven. Van iets latere datum is de urn met drie metalen bijltjes die in 1906 is gevonden bij de boerderij "de Slijkhoef" niet ver van waar nu de dorpskom van Biezenmortel ligt. Deze bijltjes dateren waarschijnlijk uit de Late Bronstijd, zo'n 3000 jaar geleden.

De middeleeuwen

Omstreeks 1200 zijn de Middenbrabantse heerlijkheden Boxtel en Tilburg al vele decennia opgeschrikt door oorlogen tussen het hertogdom Brabant, het hertogdom Gelre en het graafschap Holland. Het is de Brabantse hertog Hendrik I die in 1203 de beslissende veldslagen weet te winnen. De gebieden van Den Bosch, Tilburg en oostwaarts tot aan Limburg gaan definitief behoren tot het hertogdom Brabant. Hertog Hendrik I reorganiseert het openbaar bestuur in het gebied, dat we zijn gaan kennen als 'de Meierij van Den Bosch'. De Meierij wordt verdeeld in vier kwartieren. De plaats Oisterwijk, de oostelijke wijk van de parochie Tilburg, wordt in het jaar 1215 aangewezen als het bestuurlijk centrum van het westelijke kwartier van de Meierij van Den Bosch.

In de middeleeuwen zijn Udenhout en Biezenmortel nog altijd niet meer dan moeilijk toegankelijk moerassige gebieden, met een enkele doorgaande weg, ten noordwesten van Oisterwijk.
Het gebied behoort in de nieuwe bestuurlijke indeling tot het kwartier van Oisterwijk en langzaam wordt het land wat droger door het oprukken van de Loonse en Drunense duinen.

De ontginning van Biezenmortel

Met de vorming van de Meijerij en de Kwartieren komt de hertog van Brabant in deze regio stevig in het zadel te zitten en is hij bestand tegen steeds weer nieuwe aanvallen van Holland en Gelre. Het hele gebied, dat eerder eigendom was van de Heer van Tilburg, wordt door de hertog opgeëist en hij gebruikt de verkregen goederen voor diverse doelen. Hij beleent kloosters met landerijen met de bedoeling dat deze in cultuur gebracht worden door te zaaien en te oogsten en aldus bij te dragen aan betere leefomstandigheden. De kloosters fungeren als een soort projectontwikkelaars. De hertog geeft ook aan anderen dan kloosters goederen in leen: vooral inwoners van de Brabantse steden als Den Bosch, Brussel en Antwerpen. Zij bezitten landerijen in en rond Biezenmortel. Die eigenaren van de Biezenmortelse gronden beschikten over de middelen en capaciteiten om de van oorsprong woeste gronden te ontginnen en vruchtbaar te maken.

Veel van deze landgoederen stonden bekend onder de naam van hun oorspronkelijke eigenaar of pachter. Zo was er het Coudewatershoefke (eigendom van het klooster van Coudewater in Rosmalen), de Brabantshoeve (eigendom van de familie Brabants), Scheurenhoef (gepacht door Cornelis en Johannes van Hulst alias Scheurbieren) en hoeve ter Vriesdonk (oorspronkelijk eigendom van de familie Van der Vriesdonk).

Als de woeste gronden eenmaal ontgonnen waren, stonden de omvangrijke hoeven garant voor vaste inkomsten. De pachters van de hoeven voldeden de pacht grotendeels in natura. Die opbrengsten, onder andere graan en hout, konden de verpachters uit de stad vervolgens verhandelen of voor eigen gebruik aanwenden. Behalve de grote pachtboerderijen waren er in

de middeleeuwen ook boerderijen waarop de eigenaar zelf boerde. Die boerderijen waren echter aanmerkelijk beperkter van omvang en vaak met een minder goede grondkwaliteit. Aan het eind van de middeleeuwen, omstreeks 1480 tellen Udenhout en Biezenmortel tezamen 114 woningen, in 1526 zijn dat er 130.

Biezenmortel in de zeventiende en achttiende eeuw

In de zeventiende en achttiende eeuw maakten Biezenmortel en Udenhout deel uit van de zogenaamde "Enige van Oisterwijk". Dit hield in dat de beide plaatsen onder de rechtsdwang van Oisterwijk vielen. Ook kerkelijk vielen ze onder Oisterwijk. De inwoners van Udenhout en Biezenmortel kerkten dan wel in een kapel die op Udenhouts grondgebied stond, maar ze bleven ondergeschikt aan de parochiekerk van Oisterwijk. Ook het recht van dopen, trouwen en begraven bleef nog lange tijd voorbehouden aan de Oisterwijkse kerk. De zeventiende en achttiende eeuw kenmerkten zich door vele oorlogen en daarmee gepaard gaande plunderingen en brandstichtingen.
Na de Tachtigjarige Oorlog werd Brabant generaliteitsland, dat wil zeggen dat het onder het bestuur van de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden stond, waarbij Brabant echter niet als volwaardig gewest werd beschouwd, maar meer als een van de Spanjaarden veroverd gebied. Onvrijheid van godsdienst en hoge belastingen waren het gevolg.

Udenhout en Biezenmortel zelfstandig

Na het vertrek van de Franse bezetters werd Udenhout in 1815 een zelfstandige gemeente.
In de negentiende eeuw waren de meeste boerderijen inmiddels eigendom van Biezenmortelse inwoners. In de tweede helft van de achttiende eeuw hadden namelijk vele rijke stedelingen en geestelijke instellingen hun grote pachthoeven in Biezenmortel verkocht. Hieraan was debet het feit dat andere mogelijkheden zich voordeden om kapitaal op een veilige manier te beleggen. Biezenmortel was in deze tijd nog steeds niet meer dan een aantal buurtschappen die deel uitmaakten van de gemeente Udenhout. Voorzieningen zoals een kerk, winkels en scholen waren niet aanwezig, men was daarvoor volledig aangewezen op Udenhout.

Het twintigste-eeuwse Biezenmortel

De komst van de steenfabrieken naar Udenhout en de stichting van Huize Assisië (thans Prisma, een instelling voor verstandelijk gehandicapten) zorgde ondermeer voor een explosieve bevolkingsgroei in het dorp. Ook de samenstelling van de bevolking veranderde.
In het bevolkingsregister van Udenhout, 1921/1936, is geregistreerd waarmee de mensen in Biezenmortel hun brood verdienden. Over die periode van 15 jaren wordt van 144 inwoners het beroep vermeld. Daarvan staan er 70 geregistreerd als landbouwer, en nog eens 32 als arbeider, hetgeen gevoeglijk gelezen kan worden als arbeider in de agrarische sector of op de Udenhoutse steenfabriek. Iets meer dan 70% van de bevolking leeft

van het boerenbedrijf, 50% met een eigen bedrijf en 20% als boerenknecht. Maar de komst van de steenfabrieken en van Huize Assisië brengt veel andere werkgelegenheid. Mensen komen van heinde en ver om te werken op de steenfabrieken of op Assisië, andere mensen, met andere gewoontes en andere godsdienstbeleving.

Vlakbij de steenfabriek "Udenhout" werden in korte tijd maar liefst 41 woningen voor de steenfabriekarbeiders gebouwd. In de Capucijnenstraat komen na de bouw van het klooster ook steeds meer woningen. Het pand tegenover Beukenhof, waarin later nog een tijdje café "de Poater" en cafetaria "'t Capucijntje" zijn gevestigd, was één van de eerste, het dateert uit 1922. Het herbergde toen een kruidenierswinkel en een café. Naast het pand staat een woning die thans in gebruik is als pastorie. De pastor van de St-Josephparochie is zelf een "poater" Kapucijn. Voordat het huis bestemd werd als pastorie, was het in gebruik als onderwijzerswoning van de naastgelegen lagere school. Die school is in 1921 op initiatief van de paters Kapucijnen gebouwd. Zij kreeg de naam St-Franciscusschool. In de nacht van vier op vijf september 1944 werd ze samen met het achtergelegen Derde-Orde huis door de Duitsers in brand gestoken. Na de oorlog werd de school herbouwd. In 1954 en 1964 is ze verder uitgebouwd. Het gedeelte uit 1964 is thans nog aanwezig, de oudere delen zijn in 1992 gesloopt en vervangen door nieuwbouw.
In de jaren vijftig werden in de Capucijnenstraat de eerste Biezenmortelse twee onder één kap woningen gebouwd. De eerste stonden tussen de Winkelsenhoek en Assisië. Ze werden voornamelijk bewoond door werknemers van Assisië. In de jaren daarna werd de Capucijnenstraat van de Winkelsenhoek tot de Biezenmortelsestraat volgebouwd. Eind jaren zestig werd begonnen met de verwezenlijking van een nieuwe wijk in de omgeving van het kerkhof. Die wijk is inmiddels volgebouwd. Nu vinden bouwactiviteiten plaats op de eeuwenoude akkergronden van het leengoed "de Vorselaar", ten oosten van de Capucijnenstraat, vlakbij de basisschool.

Inmiddels heeft ook een gemeentelijke herindeling plaatsgevonden. Vanaf 1997 maakt Biezenmortel deel uit van de groene gemeente Haaren.

II. HET KAPUCIJNENKLOOSTER EN DE PAROCHIEKERK

Rond het jaar 1920 deed zich in de buurten 't Winkel en Biezenmortel een gebeurtenis voor die voor Biezenmortel van historisch belang is geweest. Midden in de akkers, tussen deze buurtschappen, werd een klooster met een kerk gebouwd. Vanaf dat moment heeft de ontwikkeling van Biezenmortel zich voltrokken rondom het klooster.

Behoefte aan een kerk

In de eerste jaren van de twintigste eeuw ontstonden in Midden-Brabant op diverse plaatsen parochiekerken in kleinere katholieke gemeenschappen. Ook in de buurtschappen Biezenmortel en 't Winkel ontstond de behoefte aan een eigen parochiekerk, omdat de afstanden naar de kerk van Udenhout erg groot waren. Daarnaast kwamen ook in deze gemeente goed berijdbare wegen praktisch niet voor. De bewoners merkten vooral in de donkere winterse dagen hoe lastig het was om een bezoek te brengen aan de kerk, de scholen, de kruidenier en andere dorpswinkels.
Meerdere malen hadden de bewoners van beide buurtschappen bij de bisschop aangeklopt en daarbij aangedrongen mee te werken aan de stichting van een parochie geleid door wereldgeestelijken. Maar voor het bouwen van een kerk is naast een goed gevulde geldbuidel ook bouwgrond nodig. En dat was vroeger ook een probleem.

Door toevallige contacten met de orde van de paters Kapucijnen leken de tijden gunstig voor Biezenmortel. In de oorlogsjaren (1914-1918) was namelijk een pater Kapucijn op bedeltocht in Udenhout. Daar woonde een zekere Willem van Iersel ook wel 'meneer Willem' of 'Gouden Willem' genoemd. Deze zoon, enig kind van de oud-burgemeester van Udenhout, was een vrijgezel, die zeer rijk was en veel aan liefdadigheid deed. Hij woonde in Udenhout in het herenhuis tegenover het raadhuis op het adres Schoorstraat 2. De Kapucijn vertrok niet met lege handen uit Udenhout en in de daaropvolgende jaren ontvingen de Kapucijnen nog regelmatig financiële steun van Willem van Iersel.

In de herfst van 1918 doet Willem van Iersel de Kapucijnen een aanbod: hij bezit in Helvoirt op 't Laar een hoeve ter grootte van 25 hectare die hij aan de orde wil schenken om er een studieklooster op te bouwen. De Kapucijnen zijn erg content met de aangeboden schenking. Ze hebben echter wel een bedenking. Elk studieklooster van de Kapucijnen moest namelijk worden voorzien van een openbare kerk. Aangezien in de omgeving van de boerderij van Van Iersel weinig mensen woonden, was de bouwplaats in hun ogen toch niet zo geschikt.

Deze mening werd ook gedeeld door de inwoners van Biezenmortel, die graag hadden gezien dat de Kapucijnen hun studieklooster en kerk in Biezenmortel zouden bouwen. Ze werden daarin gesteund door hun burgemeester, Henri van Heeswijk. Onmiddellijk wordt een actiecomité gevormd om alsnog te proberen het klooster en met name de parochiekerk te krijgen 'tussen Biezenmortel en 't Winkel'.

De Kapucijnen delen Van Iersel tenslotte mede, dat zij met het oog op de zielzorg besloten hebben hun klooster in Biezenmortel te bouwen. Van Iersel zou dan zijn gronden in Helvoirt kunnen ruilen met gronden in Biezenmortel om deze vervolgens te schenken voor de bouw van het klooster. Van Iersel was hier echter niet toe bereid. Alleen als het klooster op zijn grond in Helvoirt werd gebouwd was hij genegen de bouwgrond te schenken.

Intussen is burgemeester Van Heeswijk persoonlijk druk bezig om in Biezenmortel voldoende aaneengesloten gronden te verkrijgen, onder andere door ruil, om aldaar het Kapucijnenklooster met een parochiekerk te vestigen. Hij gaat daarbij persoonlijk alle ingezetenen van de toekomstige parochie af voor een geldelijke bijdrage. De inwoners tasten royaal in de buidel.

De bouwgrond

Het bisdom had bepaald, dat het studiehuis in Biezenmortel gebouwd moest worden, ongeveer halverwege de buurtschappen Biezenmortel en 't Winkel. De afgevaardigden van de bewoners hadden aan de bisschop gegarandeerd dat de bouwgrond er zou komen.

Al voordat op 13 juni 1919 de beslissing gevallen was dat de Kapucijnen zich in Biezenmortel zouden vestigen, had burgemeester Van Heeswijk de nodige grondtransacties geregeld en toezeggingen voor geldelijke bijdragen verzameld. Dat moest nog uitgewerkt worden. Op 22 juli kwam de burgemeester in Den Bosch verantwoording afleggen van zijn inspanningen om de vestiging van de Kapucijnen mogelijk te maken. In de financiële verantwoording van de burgemeester staat, dat de totale oppervlakte bouwgrond aan de orde is geschonken.

De actieve burgemeester Van Heeswijk heeft de voltooiing van de bouw niet meer mogen beleven. Enkele maanden voor zijn overlijden had hij nog wel de eerste steen voor het bouwwerk gelegd. Dat was op 15 juli 1920. Bij deze steenlegging was ook Willem van Iersel aanwezig, alsmede zijn huisvriend kapelaan Mooren.
Op de gedenksteen, ingemetseld in de voorgevel van het gebouw, naast de ingang van het klooster, is een Latijnse tekst gebeiteld. De letters zijn thans verweerd en moeilijk leesbaar. Vrij vertaald staat er te lezen: 'Door mij Henricus van Heeswijk gelegd, burgemeester van Udenhout, anno 1920'.

De bouw van het klooster

Spoedig nadat de bouwvergunning was verleend, begonnen de Kapucijnen aan de bouw van het nieuwe klooster. De architect van het Biezenmortelse studieklooster is broeder Felix van Dennenburg, in de wereld Cornelis (Kees) Johannes Baijens. Hij werd op 6 oktober 1863 te Deursen - Dennenburg (gemeente Ravenstein) geboren. Hij overleed op 20 oktober 1942 in het klooster te Velp bij Grave.

Het bouwwerk bestaat uit een hoofdgebouw met buitenafmetingen van ongeveer 60 bij 40 meter met daarnaast een bijgebouw van 89 meter lang en circa 6,5 meter diep. Het hoofdgebouw bestaat uit drie bouwlagen en een zolder. Binnen de muren van het gebouw bevinden zich twee binnenpanden met daaromheen pandgangen, waarvan één binnenpand in gebruik wordt genomen als begraafplaats voor kloosterlingen. Binnen het royaal opgezette klooster zijn diverse afzonderlijke ruimten bestemd voor kerk, dagkapel, slotkapel, refter, kloostercellen, studieruimten, spreekkamers, bibliotheek, keuken en diverse werkvertrekken. Het gehele gebouw is ongeveer één meter boven het maaiveld geplaatst, zodat overal trappen gemaakt moesten worden. Onder het bouwwerk komen kelders en kruipruimten voor. De nokhoogte van het dak van het klooster ligt op 15,15 meter boven het vloerpeil, de nok van de kerk is 2,50 meter hoger. Nog hoger is de torenspits, die reikt tot 31,75 meter boven het vloerpeil. De spits steekt dus 14 meter boven het dak uit. Het hoogste punt van de watertoren bereikte slechts het schamele niveau van 23 meter boven vloerpeil. Het bijgebouw heeft de normale hoogte van een burgerwoning. In dit bijgebouw werden later gevestigd: timmerwinkel, berging, boekbinderij, tuinschuur, ververij, meelkamer, bakkerij, paardenstal, brouwerij, wasserij, en tenslotte de stookplaats voor de stoomketel. Deze bijbouw kwam het eerst gereed.

In het najaar van 1919 kwam als eerste broeder Fortunatus van Baardwijk naar Biezenmortel om daar met de werkzaamheden te beginnen. Hij was er uitvoerder en opzichter. Op 15 september 1919 werden eerst de nog op het veld staande gewassen afgevoerd; toen kon het grondwerk beginnen. De feitelijke leiding van de bouw berustte bij broeder Felix. De ruwbouw van het kloostercomplex werd opgedragen aan de firma Adrianus P. Brekelmans en Zoon, aannemers te Udenhout. Dit bedrijf heeft alle verbouwingen van het klooster tot in 1967 uitgevoerd. Brekelmans werkte niet voor een afgesproken vast bedrag. Bepaalde werkonderdelen waren aanbesteed, andere onderdelen werden op uurloonbasis uitgevoerd, en de op het werk aanwezige broeders Kapucijnen staken ook letterlijk de handen uit de mouwen van hun pijen.

Voordat de bouw echt uit de grond kwam, moest er grondwerk verricht worden. De inwoners van Biezenmortel hadden aangeboden dit zware werk te klaren en ook de benodigde stenen bij de steenfabriek Udenhout op te halen. Bij deze grondwerken hadden de arbeiders te kampen met wateroverlast. Die winter was er namelijk een grote Maas-dijkdoorbraak bij Cuijk, waardoor ook Biezenmortel veel last kreeg van opdringend water. Die kwelling had men al tientallen jaren niet meer gehad. Het was toen op de bouwplaats een en al modder.
Maar na de waterwinter volgde er een even ongekende droogte, volgens mensenheugenis nooit gekend. In de zomer van 1920 tot de herfst van 1921 kwamen bijna geen regendagen voor. Men kon bij de bouw goed doorwerken, er was geen regenverlet van betekenis. Het gebouw kwam daardoor goed droog onder de kap.

Al spoedig kwam het bijgebouw klaar. Dit werd in gebruik genomen als voorlopig verblijf van de broeders, die op de bouw werkten. Spoedig woonden daar een architect, een opzichter/uitvoerder, twee schilders, een kok, een kleermaker en een elektricien. Deze broeders leverden een groot aandeel aan de bouw. Volgens een aantekening van de schilders zijn in totaal 14.000 ruiten in het bouwwerk geplaatst. In een gedeelte van de bijgebouwen (de latere brouwerij) werd tijdelijk een noodkapel ingericht. De inrichting was eenvoudig en bestond uit een altaar en beelden uit andere kloosters. Oorspronkelijk was de noodkapel alleen voor eigen gebruik van de Kapucijnen. Later werden ook ouden van dagen en zieken uit Biezenmortel toegelaten.

Op foto's zijn aan de straatzijde van het klooster, op de eerste etage een viertal loggia's te zien, een soort naar binnenspringende balkons. Achter deze loggia's waren de ziekenkamers gesitueerd. Tussen de ziekenkamers was juist boven de kloosteringang een aparte kapel gebouwd voor het bijwonen van de Heilige Mis door de bedlegerige medebroeders.
Al snel nadat de Kapucijnen het klooster hadden betrokken, was er al gebrek aan ruimte, de loggia's moesten worden voorzien van gewone ramen en de ziekenzaaltjes werden omgebouwd tot studielokalen.
Dat was de eerste verbouwing; er zouden er nog vele volgen. Zo is van buiten zichtbaar dat de schoorstenen boven diverse stookplaatsen zijn afgebroken. Op de zolders zijn de schoorsteen-doorvoeren nog duidelijk aan te wijzen. De stookplaatsen zijn verdwenen toen de centrale verwarming werd aangelegd.
Men dient zich te realiseren dat dit grote gebouw oorspronkelijk slechts op enkele plaatsen werd verwarmd. De cellen, studiekamers en werkvertrekken kenden geen stookgelegenheid, de keuken en de refter wel. De kamer van de gardiaan (overste) lag boven de refter; er liep een schoorsteen door zijn kamer. Wellicht kende hij het spreekwoord 'wie het dichtst bij het vuur zit,...'

Terwijl de bouw gestaag vorderde, werd er ook al gewerkt aan het graven van een gracht rond het kloostercomplex. Vlak achter de gracht werd een taxushaag geplant. Gracht en haag dienden voor afsluiting en beveiliging van het complex. Zelfs het parochiekerkhof lag binnen de gracht. In de loop der tijden zijn de grachten grotendeels gedempt; enige resten zijn nog zichtbaar aan de west- en noordzijde van het complex.

Het achterste pandhof binnen de muren werd ingericht als kloosterkerkhof. De motivering voor de keuze van deze plek was: "de religieuzen die telkenmaal daar voorbij moeten komen, behouden op deze wijze de overleden medebroeders in herinnering." Toen in 1994 het klooster verkocht werd om er een groepsaccommodatie van te maken, zijn de negenendertig op het kerkhof begraven Kapucijnen overgebracht naar het parochiekerkhof dat op een steenworp afstand van het klooster ligt. De Kapucijnen zijn daar herbegraven in een gezamenlijk graf waarop later een monument is aangebracht, zodat de herinnering aan hen ook in de toekomst bewaard zal blijven.

Aan de westzijde van het klooster werd in 1920 een watertoren gebouwd. Aan de voet van de toren waren de buitenafmetingen 6,5 bij 5 meter. De top van de toren reikte tot 23 meter boven het vloerpeil en stak daardoor ongeveer acht meter boven de nok van het klooster uit. De waterreservoirs waren aangebracht boven het niveau van 15 meter. Er waren twee stalen ketels, elk met een geschatte inhoud van circa vijfduizend liter.
Onder de toren was een waterkelder aanwezig met een diepte van drie meter, terwijl de toren zwaar gefundeerd was. Behalve onder de watertoren waren onder het klooster grote waterkelders gebouwd. In deze putten werd het regenwater van de daken verzameld.
De watertoren bestond uit vijf etages: de waterkelder, de werkruimte op vloerniveau, twee etages met normale lokalen en de ruimte voor de watertanks.

De watertoren hoefde niet erg lang aan zijn oorspronkelijke functie te voldoen. In 1938 werd in Udenhout een netwerk van drinkwaterleidingen aangelegd en werd het klooster op het openbare net aangesloten. Geleidelijk werd de toren buiten bedrijf gesteld en werd het onderhoud achterwege gelaten.
In de oorlogsjaren gebruikte de bezetter de toren als strategisch uitzichtspunt.

In de jaren zestig ontdekte men scheurtjes in het metselwerk. Uit angst voor instortingsgevaar besloten de Kapucijnen in 1965 de toren door aannemer Harrie Brekelmans te laten onthoofden en daarbij de water-houder geheel te slopen. Steen voor steen. De onderbouw werd onder de kap van het klooster weggemoffeld.
De waterkelders zijn nog steeds aanwezig. Met het in de kelders opgevangen water worden nu de toiletten doorgespoeld.

Voor de studenten van 'Udenhout' was het beklimmen van de toren steeds een avontuurlijke onderneming. Via steile ladders naar boven klauteren en dan over de balustrade gaan hangen en naar beneden schreeuwen, was een geliefde attractie.
Het luik bovenop de toren werd bij elke tocht voorzien van een inscriptie van de waaghals. Dat waren steeds jongensnamen, totdat op zekere dag de naam 'Marietje' werd ontdekt. De gardiaan hoorde dat en was woedend. Wie had er een vrouw naar boven gesmokkeld? De kwestie werd opgelost: een student had het luik losgeschroefd en in de spreekkamer zijn zusje Marietje gevraagd haar naam in het hout te kerven. En de rust keerde weer terug in het klooster.

In de loop van 1921 betrokken ruim zestig religieuzen het klooster voor 'Hogere Studiën' te Udenhout. Het waren in hoofdzaak jonge fraters (de toekomstige paters Kapucijnen), die zich op wijsbegeerte toelegden en jonge broeder-novicen. Nadat al deze religieuzen het nieuwe onderdak hadden betrokken, zegende pater provinciaal het gebouw op 27 oktober 1921 in. Het rectoraat werd gesticht op 25 december 1921. De consecratie door de bisschop werd uitgesteld tot 1925.

Reeds eerder, in de vergadering van 4 augustus 1920, had de definitie (het bestuur van de provincie der Kapucijnen) beslist dat de patroon van de hulpparochie de heilige Joseph zou zijn. Om tot een officiële oprichting van de parochie te komen, schreef de provinciaal op 9 november 1920 naar het bisdom dat er een patroonheilige was gekozen. Waarom de heilige Joseph werd gekozen, heeft de bisschop niet bekend gemaakt, en de archieven van de definitie zijn niet openbaar.

Ter gelegenheid van de consecratie werd op 11 juli 1925 in de voorgevel van het klooster het beeld geplaatst van de Heilige Bonaventura, de patroon van het klooster. Bonaventura was een volgeling van Franciscus, die rond het jaar 1300 de generaal-overste van alle minderbroeders in de wereld was. Onder zijn leiding zijn in de 13e en 14e eeuw de verschillende stromingen van volgelingen van Franciscus op één lijn gezet. Hij was tevens verbonden aan de Parijse universiteit, waar hij ook kardinaal was. Vanwege zijn binding met de wetenschap is hij voor de Kapucijnen de patroon van de 'Hogere Studiën'.
Het beeld, uitgevoerd in gewapend beton voor buitenopstelling, werd geleverd door kunstatelier 'St. Lucia' te Tilburg en kostte honderddertig gulden.

Tuin en boomgaard

Het klooster werd gebouwd in het landelijk gebied van Udenhout. De grondoppervlakte die oorspronkelijk bij het klooster hoorde bedroeg 4.64.60 hectare. Thans is daar nog circa 3.20.00 ha van over. Een deel van grond rondom het klooster was bestemd als tuin en boomgaard. Broeder Felix ontwierp een plattegrond voor deze moestuin en boomgaard. Tuinarchitect Alphons van der Bom uit Oudenbosch maakte de tekening voor de beplanting van bomen en struiken.

Om de moestuin wat vruchtbaarder te maken, werd in mei 1922 aan de boeren van Biezenmortel en 't Winkel gevraagd jaarlijks een kar mest af te leveren. Bij toerbeurt was het ene jaar Biezenmortel en het andere jaar 't Winkel aan de beurt. De tegenprestatie was veelal een goede sigaar. Dit gebruik is zeker tot aan de oorlogsjaren voortgezet. Behalve groenten uit eigen moestuin aten de Kapucijnen ook verse eieren van hun kippen.

Een groot gedeelte van de laanbomen bestond uit de toen veelvuldig aangeplante Amerikaanse eik. Maar helaas, de in de tuin aangelegde eikebomen floreerden niet zo goed. Reeds op 5 februari 1925 verving boomkweker J. van den Oever de Amerikaanse eik in de lanen door nieuwe beuken. De beuken voelden zich wel thuis in deze grond en hielden stand tot de grote storm van 1984. Toen knapte een gedeelte af als luciferhoutjes. Nu staan er twee rijen prachtige beuken en twee rijen inlandse eiken.

De parochiekerk

In 1921 veranderde er veel voor de Biezenmortelse mensen. De paters Kapucijnen bouwden een klooster en een kerk in Biezenmortel. De mensen uit Biezenmortel hoefden voortaan niet meer naar de Udenhoutse St-Lambertuskerk om de diensten bij te wonen, maar konden terecht in hun eigen parochiekerk.

De kerkmeubilering was bij de inzegening nog zeer primitief. Het altaar uit de noodkapel werd als hoofdaltaar ingericht, een preekstoel werd haastig in elkaar getimmerd. De stoelen werden uit de noodkapel gehaald, evenals twee biechtstoelen. Dat was alles.
Maar spoedig kwam daar verandering in. Reeds in 1921 had een schenker uit Udenhout twee houten communiebanken gekocht. Men ging hiervoor ver van huis, want de leverancier Ferdinand Studflesser kwam uit St. Ulricht in Groden, dat gelegen is in Zuid-Tirol, Italië. Deze banken werden in februari 1922 geplaatst.
De vaart zat er in, want diezelfde maand gaf de Sint Josephstichting opdracht tot het maken van kerkbanken naar ontwerp van broeder Felix. De banken zijn vervaardigd door de firma Chalot in Princenhage bij Breda. Eind september werden de banken geleverd en konden de losse stoelen afgevoerd worden. Er werden vier voorbanken, vier achterbanken en 44 middenbanken geplaatst, elk geschikt voor vijf zitplaatsen. Later werden er banken tussen geplaatst, zodat de dwarsdoorsteken verdwenen. Ook werd elke bank herverdeeld in zes zitplaatsen.

Men behielp zich nog altijd met het noodaltaar. De Kapucijnen en de parochie wilden wel wat meer. Daartoe moest er geld ingezameld worden, waarvoor iedereen zich inzette. Reeds in 1922 werd het hoofdaltaar gekocht voor *f* 5000 en voor in het priesterkoor geplaatst. De achterwand werd door broeder Felix gemaakt van Slavonisch hout, een fijndradige houtsoort, genoemd naar het land van oorsprong, Slavonië. Deze houtsoort komt in Oost-Europa veel voor. In 1925 volgde het Maria-altaar, twee jaar later het Franciscus-altaar. Al deze meubels werden gekocht bij M. van Bokhoven-Jonkers te 's-Hertogenbosch. Als dank voor deze opdrachten schonk dit bedrijf het Piëta-beeld, dat geplaatst werd in een nis van de kerk.
Er kwamen nog meer schenkingen binnen, afkomstig van Biezenmortelse families, maar soms ook van anderen. Voor de vuist weg is de lijst van geschenken als volgt: een Mariabeeld, een beeld van Franciscus en van Antonius, de statielijsten voor de kruisweg, de loper voor het koor, de godslamp, de ciborie (kelk voor het bewaren van de hosties) en ook de angelusklokken voor het torentje op de kerk. Als laatste meubelstuk werd in 1931 de preekstoel geschonken.

Doordat de Biezenmortelse kerk een rectorale hulpkerk van Udenhout was sprak men van een rector in plaats van een pastoor. De eerste rector was pater Benedictus van den Heuvel, van 25 december 1921 tot 17 september 1924.

Officieel werd de St.-Josephparochie pas een zelfstandige parochie, geheel

onafhankelijk van de H. Lambertusparochie van Udenhout, op 4 augustus 1981. De eerste echte pastor werd de Kapucijn Monaldus van den Broek (1914-2008). Vanaf 2002 is de Kapucijn Sjef van Laarhoven, in het dorp bekend als pater Sjef, pastor van Biezenmortel. Sinds 2012 is de St-Josephparochie opgegaan in de nieuwe Johannes XXIII-parochie. Behalve Biezenmortel maken ook de parochies van Udenhout, Berkel en Enschot daar deel van uit.

De kerk van het klooster is na de verkoop aan de Holding Beukenhof Biezenmortel B.V. behouden voor de Biezenmortelse parochie. In 1995 is de kerk door vrijwilligers nog grondig verbouwd en opgeknapt, zodat de kerkdiensten in Biezenmortel nog vele jaren onder optimale omstandigheden kunnen plaatsvinden.

III. OVER DE KAPUCIJNEN

Oorsprong

Het eerste Kapucijnenklooster op het huidige Nederlandse grondgebied werd in 1609 te Maastricht gevestigd. Ofschoon het stadsbestuur daar geen toestemming meer gaf tot vestiging van nieuwe kloosters, werd een verzoek van de Kapucijnen toch ingewilligd. De reden waarom men een uitzondering maakte was "dat deze religieuzen vol ijver en brandende liefde zijn om diensten te bewijzen bij de verpleging van patiënten met een besmettelijke ziekte". In 1611 betrokken in 's-Hertogenbosch de eerste paters een voor hen verbouwd particulier huis. De werkzaamheden van de paters bestonden toen vooral uit het houden van predikaties en bijzondere godsdienstoefeningen in verschillende kerken van 's-Hertogenbosch. In 1629 werd de stad door Frederik Hendrik ingenomen. Dit betekende het begin van de onderdrukking en vervolging van de katholieken, die alleen in het geheim en in schuilkerken bijeen konden komen. Enkele paters bleven als missionarissen in de stad werkzaam. Tot 1761 bleven de Kapucijnen zo in Den Bosch functioneren. Eerst in 1798 keerden ze officieel in de stad terug. In 1882 werd het klooster in Tilburg betrokken. In 1887 werd een pril begin gemaakt met een klein seminarie dat later bekendheid kreeg als "Langeweg" bij Oosterhout.

De structuur van de Kapucijnenorde

De Kapucijnenorde is een internationale kloosterorde verspreid over de hele wereld. De centrale overheid zetelt in Rome. Dat bestuur bestaat uit een generale overste met zes medebestuurders uit de hele wereld gekozen. Verder wordt de orde weer per land ingedeeld en per land in provincies. Nederland kent één provincie, Frankrijk drie, Duitsland twee, dat hangt af van de grootte van het land en het aantal kloosters. Een landelijke provincie wordt bestuurd door een provinciaal overste met vier medebestuurders, definitoren genoemd. De regionale groepering is verdeeld over verschillende kloosters. In een klooster is de gardiaan overste met de vicaris als plaatsvervanger, onderoverste, geassisteerd door een of twee mensen die samen met de gardiaan en de vicaris het dagelijks bestuur vormen. In een klooster waar studenten woonden was de gardiaan ook hun overste met als onmiddellijke begeleider een directeur.

Aan ieder klooster was een zogenaamde "openbare kerk" verbonden, die voor iedereen toegankelijk was en waar iedere gelovige zijn zondagsplicht kon vervullen. Zo was het bijvoorbeeld in Den Bosch, Tilburg enz. Soms werd door de bisschop zo'n kerk ook bestemd voor de in de omgeving wonende gelovigen. De kerk werd dan een "rectoraatskerk" genoemd en degene die daarvoor was aangewezen "de rector". De rector had de pastorale zorg voor dàt gedeelte van een parochie, dat tot zijn rectoraat behoorde. Zo was het ook in Biezenmortel. De gardiaan van het klooster vervulde automatisch deze functie.

De opleiding tot pater Kapucijn

Wanneer een jongen de lagere school doorlopen had, kon hij worden toegelaten tot het klein seminarie; dit was gevestigd in Langeweg; na de oorlog in Oosterhout. Het omvatte 6 jaar gymnasium. Daarna ging men naar het noviciaat in Tilburg. De volksmond noemde dat "hij werd gekleed" Dit begon namelijk met de inkleding met het habijt en de kruinschering of tonsuur. De tonsuur was een teken dat de getonsureerde gebroken had met de wereld en haar ijdelheden en zich had toegewijd aan de dienst van God.

De Kapucijnen mochten nooit in burgerkleding lopen, ook niet boven de rivieren. Daar droeg men een lange zwarte jas over het habijt en een hoed. Ook het laten groeien van de baard en het lopen op blote voeten was een belangrijke regel.
Het noviciaat is een proefjaar, waarin zowel de kandidaat als de gemeenschap bezien of dit leven hem tot het kiezen van deze specifieke vorm van religieus leven inspireert. Was de uitslag gunstig, dan werd na afloop van het jaar het noviciaat afgesloten met de "kleine professie", waarmee men zich voor drie jaar aan de orde verbond door de eenvoudige geloften van armoede, zuiverheid en gehoorzaamheid. Na die drie jaar volgde de "plechtige professie", waarmee men zich voor heel het leven bond aan de Orde door de drie genoemde geloften. In de drie jaar tussen noviciaat en plechtige (of eeuwige) geloften volgde de priesterstudent de studie in de filosofie met aanverwante vakken. Na de plechtige professie volgde vier jaren theologische studie, die afgesloten werden met de priesterwijding.

Eens in het jaar kwam de bisschop van Den Bosch of een missiebisschop van de Kapucijnen priesterstudenten tot priester wijden. Dat was een heel bijzondere gebeurtenis voor Biezenmortel. Er kwamen familieleden van heinde en ver naar de priesterwijding. Velen bleven een nacht over, sommigen bij gastgezinnen, om daags na de priesterwijding de eerste H. Mis, opgedragen door de neomist mee te maken. (Een neomist is een pas gewijde priester.) Hij droeg dan zijn eerste mis op met assistentie van een ervaren priester om eventuele fouten in het opdragen van de mis te corrigeren.

Na de priesterwijding werden enkelen aangewezen om verdere studies te maken, de overigen gingen naar Breda voor een jaar van praktische inleiding op hetzij het apostolaat in eigen land hetzij de missie; tegenwoordig noemt men dit een stage-jaar.

Het leven van een Kapucijn in Biezenmortel

's Morgens werden de religieuzen al vroeg gewekt, waarna zij ongeveer twee uren (met korte onderbreking) in gebed doorbrachten. Daarna volgde in stilte het ontbijt. De verdere voormiddag werd in stilte doorgebracht met arbeid en studie. De studenten hadden drie lessen. De ochtend werd afgesloten met het gezamenlijk bidden van een gedeelte van het brevier, waarna het middagmaal (als regel in stilte) volgde. Biddend voor de

weldoeners ging men dan nog naar de kerk, waarna recreatie volgde. Deze werd besloten met het bidden van de Vespers. De verdere middag werd weer besteed aan studie of handenarbeid en om 6 uur kwam men weer samen voor gebed (deel van dagofficie, rozenhoedje, meditatie). Na het avondeten volgde een korte recreatie tot half negen, waarna ieder zich terugtrok in zijn cel. Men lag al vroeg op bed, want te middernacht werd men weer gewekt voor het nacht-officie, dat een klein uur duurde. Dit nacht-officie werd in Udenhout nog gehandhaafd tot ongeveer 1962. Franciscus had zijn broederschap al genoemd: de orde van boetvaardigheid. Ook de Kapucijnen kenden veel vasten- en onthoudingsdagen naar het voorbeeld van Franciscus zelf. In het jaar waren er drie verplichte vastentijden van 40 dagen; verder waren alle vrijdagen en zaterdagen vastendagen (dit betekent dat men slechts één volle maaltijd mocht gebruiken) en alle woensdagen onthoudingsdagen (dat is op die dag geen vlees eten). De tijd dat er gerookt mocht worden was vroeger zeer beperkt. Sterke drank werd nooit geschonken, wel eigen gebrouwen bier.

Alleen de gardiaan-rector en kapelaans kwamen aanvankelijk met de mensen in Biezenmortel in aanraking. Voor de overige religieuzen en zeker voor de studenten waren dergelijke contacten niet toegestaan en ook praktisch onmogelijk. Later veranderde dit. De Kapucijnen speelden een belangrijke rol als stimulators van diverse Biezenmortelse verenigingen op onder andere het gebied van judo, zang en toneel.

Nieuwe bestemmingen

Zoals bij alle religieuzen in heel Europa is de aanwas ook bij de Kapucijnen zeer gering. Dit verschijnsel viel samen met een ander. Tot ongeveer 1965 had het bisdom en elke orde of congregatie een eigen opleiding in filosofie en theologie. Men begon in te zien, dat dit een geweldige versnippering van krachten betekende. Daaruit ontstond het streven naar gecombineerde opleidingen. Dit resulteerde uiteindelijk in de Theologische Faculteit, die gelieerd werd aan de Katholieke Economische Hogeschool in Tilburg (thans Universiteit van Tilburg).

Gevolg hiervan was dat de studenten van de Kapucijnen naar Tilburg verhuisden en het klooster in Biezenmortel leeg kwam te staan. Het klooster werd verkocht aan de Zusters Franciscanessen van Etten, die het bestemden voor bezinningshuis voor zusters van de eigen congregatie en in het begin ook voor leerlingen van de kweekschool uit Etten-Leur. Op 28 september 1967 betrokken 46 vitale bejaarde zusters het klooster. In de bijna 27 jaar dat de zusters in Biezenmortel woonden, waren ze op velerlei wijze betrokken bij de Biezenmortelse gemeenschap. In 1994 is het klooster aangekocht door de Holding Beukenhof Biezenmortel B.V. met als doel het te gaan exploiteren als groepsaccommodatie.

IV. VAN KLOOSTER NAAR GROEPSACCOMMODATIE

Verbouwing tot een moderne groepsaccommodatie

In maart 1994 werd begonnen met de eerste aanpassing van het gebouw: het plaatsen van een nieuwe entreetoren aan de zuidkant van het klooster. De zusters woonden toen nog in het klooster. Door de nieuwe entreetoren werd het gebouw beter toegankelijk gemaakt. Na het vertrek van de zusters, op 19 april 1994, werd gestart met het ietwat onpraktische klooster aan de binnenkant om te toveren in een moderne groepsaccommodatie. De eerste gasten logeerden drie weken later al in Beukenhof. In de eerste jaren vonden aanpassingen plaats voor mensen met een handicap en werden nieuw sanitair, nieuwe bedden en nieuwe meubels aangeschaft.

Ook kwam er een grand café, een bruin café en een restaurant. Het café kreeg de naam 'Bar Gaudentia' naar de laatste moeder-overste van de zusters Franciscanessen. De bar zelf is gemaakt van de oude boekenkasten uit de bibliotheek van de Kapucijnen. Verspreid over het pand werden verschillende sfeervolle huiskamers ingericht. Verder kreeg de buitenkant van het klooster een grote opknapbeurt, werd de tuin gerestyled, kwamen er parkeerplaatsen en het oude kerkplein werd getransformeerd in een gezellig dorpsplein.

Beukenhof probeert de sfeer van het oude klooster zoveel mogelijk te behouden. Er wordt milieuvriendelijk verbouwd waarbij gebruik gemaakt wordt van natuurlijke materialen. De meest gebruikte bouwmaterialen zijn hout, natuursteen en leem om de wanden te stucen. Een eigen bouwploeg zorgt voor het ontwerp en voert deze vervolgens ook zelf uit. Duurzaamheid is daarbij een belangrijk uitgangspunt. In dat kader is de volledige verwarmingsinstallatie vernieuwd. Waar eerst het volledige klooster verwarmd werd met één grote ketel in de kelder van de kerk zijn er nu een 15-tal ketels en boilers, verdeeld over het hele gebouw. Op die manier kan het klooster in de gedeelten worden verwarmd waar het nodig is hetgeen een grote energiebesparing oplevert. Ook duurzaam is het in ere herstellen van het zogenaamde grijswatersysteem; met het, in het grote waterreservoir onder het klooster, opgevangen regenwater worden de toiletten gespoeld. Veel kozijnen zijn inmiddels vernieuwd en vervangen door exemplaren met dubbel glas, ook dat scheelt enorm in het energieverbruik.

Vanzelfsprekend moest het pand ook aangepast worden om te kunnen voldoen aan de eisen van de brandveiligheid. Onder meer een brandmeldinstallatie en extra (brandwerende) tussendeuren zorgen ervoor dat de gasten ook in geval van calamiteiten veilig in Beukenhof verblijven.

Momenteel zijn er 102 slaapkamers, waarvan de helft met eigen sanitair. In totaal zijn er 275 slaapplaatsen. De doelgroepen van Beukenhof veranderen; er komt meer vraag naar zakelijke- en cursusarrangementen. daarom is fors geïnvesteerd in nieuwe vergaderzalen. Er zijn vergaderzalen met een capaciteit tot 300 personen. Groepen hebben de beschikking over een eigen huiskamer en voor een gezellig samenzijn kan ook gebruik gemaakt

worden van een viertal cafés. Waar vroeger de paters Kapucijnen hun maaltijden gebruikten, de refter, is nu het restaurant gevestigd. Er is plaats voor ruim 280 personen. Voor de bereiding van bijvoorbeeld een smakelijke Bourgondische of vegetarische maaltijd is een moderne keuken aanwezig.

Bij één van de laatste verbouwingen zijn een nieuwe receptie en ingang gerealiseerd. Toen is ook de ruimte naast het restaurant verbouwd. Inspiratie voor die verbouwing werd gevonden in de refter van 's lands oudste Kapucijnenklooster in Velp.

Een gastvrij onthaal voor allerlei soorten groepen

In de prijs/kwaliteit verhouding zoals die voor Beukenhof geldt, zijn in Nederland niet veel accommodaties die groepen van 200 tot 300 personen kunnen huisvesten. Beukenhof richt zich speciaal op deze groepen. Voor dergelijke grote groepen is het volledige pand beschikbaar met de mogelijkheid tot zelfverzorging.

Kleinere groepen kunnen een deel van het pand afhuren. Er kan een onderscheid gemaakt worden in recreatieve groepen, zakelijke bijeenkomsten, groepen met een spirituele achtergrond en groepen met zorgbehoevende gasten.

De recreatieve groepen zijn vaak families, koren, voetbalclubs en dergelijke. Ze kiezen voor de sfeer van Beukenhof, het gezellige café of de huiskamer en uiteraard de goed verzorgde Bourgondische maaltijden.

Voor de zakelijke groepen zijn vooral de ruime en compleet ingerichte vergaderzalen met alle faciliteiten zoals beamer, flip-over, draadloos internet belangrijk om voor Beukenhof te kiezen. In het café kunnen de gasten zelf achter de tap staan en zo ongestoord nagenieten na de gedane arbeid. Uiteraard kan in overleg altijd aan bijzondere wensen voldaan worden.

De spirituele groepen komen veelal voor de mystieke sfeer van het oude klooster, de tuin, de stilte en de smakelijke (vegetarische) maaltijden. Kerken, Boeddhisten en zogenaamde 'ik zoek mezelf'-groepen zijn hier voorbeelden van. De zorgsector wil graag ruime en aangepaste slaapkamers, de mogelijkheid om apart de maaltijden te gebruiken. Deze groepen zijn verrast over de speciale aandacht die ze krijgen van het personeel. Deze groepen bestaan vaak uit mensen met een verstandelijke beperking of bewoners van een bejaarden- of verzorgingshuis.

Beukenhof biedt haar gasten een groot respect voor hun privacy, een flexibele werkwijze waarbij bijna alles mogelijk is, Bourgondische maaltijden, persoonlijke aandacht en een sfeervol gebouw met een rustieke tuin, gelegen midden in de natuur aan de rand van het Nationale Park 'Loonse en Drunense Duinen' en cultuur in 's-Hertogenbosch en Tilburg met een scala aan musea.

V. NATUUR EN TOERISME IN BIEZENMORTEL

Sinds 1 januari 1997 maakt Biezenmortel deel uit van de gemeente Haaren, ook wel de tuin van Brabant genoemd. Dat duidt op een omgeving met veel groen. Dat geldt zeker voor de kern Biezenmortel die tussen twee prachtige natuurgebieden ligt ingeklemd; het Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen en de Leemputten, ook wel de Leemkuilen genoemd. Vooral de duinen zijn een publiekstrekker van formaat.

De Loonse en Drunense Duinen

In dit natuurgebied ligt één van de meest uitgestrekte stuifzandgebieden van West-Europa. Deze Brabantse Sahara heeft dertig vierkante kilometer 'levend stuifzand'. In de laatste ijstijd is door poolwinden op veel plekken in Brabant een dik pak zand afgezet. De Loonse en Drunense Duinen liggen op zo'n hoge zandrug. Lange tijd was het zand met oerbossen bedekt, tot deze in de veertiende eeuw werden gekapt. Er kwamen uitgestrekte heidevelden voor in de plaats, waar boeren hun vee lieten grazen. Door overbegrazing en plaggen raakte de grond volledig uitgeput en verdween de heide. De wind kreeg weer vat op het zand. Hele dorpen werden bedreigd door de zandverstuivingen. Het dorp Venloon kon de strijd tegen het zand niet winnen. Omstreeks 1390 werd het dorp verplaatst naar de huidige locatie waar het Venloon op Zand werd genoemd, het latere Loon op Zand. De opmars van het stuifzand werd gekeerd door dwars op de windrichting bomenrijen te plaatsen. Op die manier heeft het pittoreske gehucht Giersbergen de strijd tegen het zand kunnen winnen. Giersbergen was een zogenaamde uithof van de zusterabdij Ter Kameren. Op de uithof werd het werk gedaan door lekenbroeders die met de opbrengsten van de hoeven op Giersbergen bijdroegen aan de materiële welstand van deze Brusselse abdij.

Soms stuit je in het stuifzandgebied op alleenstaande bomen of boomgroepen die eveneens een moeizame strijd tegen het zand leveren. Zij zien er uit als een zandheuvel met een groene pruik. In het zandlichaam verborgen bevinden zich soms honderden jaren oude eiken. Hun robuuste karakter heeft er toe geleid dat ze fortduinen genoemd worden.

Natuurgebied De Brand, of zoals ze in Biezenmortel zeggen d'n Brand, is een ander onderdeel van het Nationaal Park. Een groter verschil in natuurbeleving is niet mogelijk. Waar in de Duinen vooral het droge stuifzandgebied veel publiek trekt is het in de Brand een stuk rustiger en heb je vaak stevige laarzen nodig om het gebied met bossen, struwelen, natte graslanden en moerassen te kunnen verkennen. Maar het loont zeker de moeite. Het staat bekend om zijn soortenrijke natuur. De vogelaar gaat op zoek naar de Houtsnip en de Blauwborst. Vlinderaars kunnen zeldzame vlinders aantreffen. Botanisten worden in het vroege voorjaar getrakteerd op prachtige bosflora met Bosanemoonen en Speenkruid en liefhebbers van amfibieën zullen in de met bossen omzoomde weilanden reeën spotten en het gekwek van de kikkers in de vele poelen gewaar worden. De naam De Brand is afkomstig van de brandstof die men in dit gebied won. Er werd op

kleine schaal turf gewonnen en ook brandhout gesprokkeld. Er werd in de negentiende eeuw zelfs beroepsmatig gevist in de Brand terwijl de rietvelden ter plaatse goede kwaliteit riet leverden om de daken van de boerderijen in de omgeving te dekken.

De Duinboeren

De Duinboeren is een organisatie van ongeveer 170 boeren die rondom het Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen wonen en werken. In het verleden hebben de boeren het gebied rondom het Nationaal Park gecultiveerd en onderhouden. In vroeger eeuwen zijn de boeren begonnen met de ontginning van de woeste gronden van Biezenmortel en omgeving. Udenhout en Biezenmortel zijn zogenaamde boshoevennederzettingen. De bewoners vestigden zich langs een lange rechte weg en startten hiervandaan hun ontginning achterwaarts de bossen en moerassen in. Dat dit soms tot een bloeiend landbouwbedrijf kon leiden zien we nu nog af aan de monumentale boerderijen in Biezenmortel en Udenhout. Om de waardevolle natuur in het gebied te behouden zullen de hedendaagse boerenbedrijven zich moeten aanpassen. De Duinboeren willen hier graag aan meewerken. De Duinboeren hebben al veel initiatieven ontplooid. De promotie van het agrotoerisme is daarvan een belangrijk onderdeel. Op veel bedrijven kan de recreant terecht in de boerderijwinkel voor lekkere streekproducten zoals asperges, bessen, lamsvlees, kaas of ijs. Maar ook de zorgopvang voor ouderen of verslaafden of een galerie als neventak bij een boerderij zijn vormen van de verbrede landbouw. Vanwege de vele mogelijkheden om in de omgeving te recreëren zijn er in Biezenmortel verschillende minicampings en boerderijen waar bed en breakfast wordt aangeboden. De gasten krijgen dan een kamer op de vroegere hooizolder (’t schoor) of in het oude bakhuis. ’t Schoor is ook de naam van het Udenhoutse heemcentrum vooraan in de Schoorstraat, waar op afspraak op de zolders van een oud herenhuis een grote heemkundige collectie voorwerpen te bezichtigen is uit de boeiende historie van Udenhout en Biezenmortel.

De Leemputten

Een ander prachtig natuurgebied op het grondgebied van Biezenmortel wordt gevormd door de Leemputten. Het is 86 hectare groot en eigendom van Brabants Landschap. Ook dit natuurgebied is ontstaan door mensenhanden. De grond in Biezenmortel is op sommige plaatsen leemhoudend. Dat is de reden dat omstreeks 1890 een grote steenfabriek werd gebouwd tussen Udenhout en Biezenmortel. In de bloeitijd werkten er wel 260 mensen op de fabriek. Het winnen van de leem was zwaar werk. Tot ongeveer 1922 ging de leemwinning volledig met de hand. Er moesten enorme hoeveelheden grond met de schop verzet worden. Omstreeks 1910 verdienden de leemstekers met dit zware werk vijf gulden per week bij een werkweek van vijftig uur. De steenfabriek sloot in 1993 zijn deuren. De oude fabrieksgebouwen worden gesloopt en het terrein wordt weer teruggegeven aan de natuur. Bij de leemwinning ontstonden verschillende putten of kuilen die gescheiden werden door dijken en dammen waarover de treinspoortjes liepen voor het vervoer van de leem naar de fabriek. Die

dijken zijn nu begroeid met houtgewas. Het resultaat van de leemwinning is een fraai mozaïek van percelen weiland en onregelmatig gevormde leemputten die in grootte variëren van 0,2 tot 2 hectare. De voeding van de putten met betrekkelijk zacht grondwater staat garant voor een rijke flora. Bijzondere insecten als de heidelibelle en de kleine roodoogjuffer kan men er zomers aantreffen. De putten zijn verder rijk aan amfibieën met bijzondere soorten als de heidekikker, boomkikker en de kamsalamander. Bij de grote put waar later ook grootschalige zandwinning plaatsvond is een vogelkijkscherm geplaatst zodat de vogelaars bijvoorbeeld de oeverloper en de groenpootruiter kunnen spotten. Aan de overzijde van die put (aan de Heusdensebaan) is het toegestaan om te vissen.

Wandel- en fietsroutes

Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen is bijzonder geschikt om te voet te verkennen. Het is heerlijk om door de duinen te struinen. In het open stuifzandgebied zijn geen paden: er mag overal gelopen worden. Het is raadzaam om wel een wandelroute of een wandelkaart te gebruiken, omdat je in het verraderlijke stuifzand makkelijk kunt verdwalen. Buiten dit zandige gebied is de natuur veel kwetsbaarder en moet de bezoeker op de paden blijven. De paden leiden langs de mooiste plekjes. Het stuifzandgebied is door het ontbreken van paden minder geschikt voor mindervaliden en mensen met kinderwagens. Daarom is er een speciaal rolstoelpad aangelegd in Udenhout bij café-restaurant Bosch & Duin. Aan het einde van het pad is een groot uitzichtpunt aangelegd waardoor de grootsheid van de stuifzandvlakte ervaren kan worden.
Ook met de fiets kan het gebied worden verkend. Er lopen diverse brede geasfalteerde fietspaden dwars door het Nationaal Park. Voor de meer sportieve fietser is er een speciale mountainbike-route van ongeveer 28 kilometer lang.

Oude cafeetjes en een vrijersmarkt

Vanouds staan langs de Brabantse wegen vele cafeetjes of herbergen waar de dorstige reiziger even kon rusten en een borreltje kon drinken. Vaak was het voor een keuterboer, klompenmaker of arbeider niet meer dan een bijverdienste om het hoofd boven water te kunnen houden. Twee van dergelijke cafeetjes in Biezenmortel, die thans uitgegroeid zijn tot volwaardige horecabedrijven, zijn café De Rustende Jager aan de Oude Bosschebaan en café 't Gommelen aan de Biezenmortelsestraat. Het zijn nu vooral de recreanten die bij de cafés aanleggen. Vroeger troffen de boeren uit de omgeving elkaar ook in de cafés bij publieke verkopingen van onroerend goed of houtopstanden. Bij café 't Gommelen stond vroeger zelfs een vrijersbank. Elk jaar, één week na de Udenhoutse kermis, vond daar de zogenaamde "Rotte Kermis" plaats. Er werd verteld dat de restanten peperkoek en vis, die waren overgebleven van de Udenhoutse kermis nog op de kermis van 't Gommelen werden verloot. De koek was oud en de vis rot. Vandaar de naam rotte kermis. Op de kermisdag op 't Gommelen stond een vrijgezellenbank voor de dames die serieus een man of een vrijer zochten en gewillig op de bank gingen zitten tot de ware Jacob kwam.

COLOFON

Samenstelling

Beukenhof: Henk Donders en Ingrid Meeuwsen, eigenaren van Beukenhof Biezenmortel in samenwerking met het schrijversteam van Stichting Heemcentrum ’t Schoor Udenhout-Biezenmortel: Luud de Brouwer, Lia Clement-Verhoeven, Jan Denissen, Kees van Kempen, André van der Lee, Wim Maarse, Maris Philippa, Hans Pickhard, Annie Van Roessel-Kolen en Frank Scheffers.

Eindredactie

De eindredactie van dit boekje was in handen van Frank Scheffers.

Lay-out

De lay-out werd verzorgd door Hans Pickhard en Frank Scheffers.

Bronnen

De voornaamste bron voor deze publicatie is het boek "Over d'n Biezen-mortel”. Dit boek werd in 1993 gepubliceerd door Heemcentrum 't Schoor. Het schrijversteam bestond uit Harrie van den Bersselaar, Kees van den Bersselaar, Frans van Iersel, Ton de Jong, Kees van Kempen, Annie van Roessel-Kolen en Frank Scheffers. Het 256 pagina's tellende boek is uitver-kocht.

Fotomateriaal

De in dit boekje opgenomen foto's zijn hoofdzakelijk afkomstig uit de collecties van Beukenhof , Heemcentrum ’t Schoor, archief Nederlandse Kapucijnenprovincie en de persoonlijke collecties van Kees van den Bersselaar, Jan Denissen, Annie van Roessel-Kolen en Frank Scheffers. De foto op de omslag is van Aviodrome in Lelystad.

Drukkerij

Drukkerij Elka B.V. Tilburg heeft de tekst gezet in het lettertype Helvetica en gedrukt op 135 grams houtvrij half mat mc papier. De omslag is gedrukt op 240 grams houtvrij mc papier.

Oplage

De oplage van dit boekje is 3000 stuks.

Verkrijgbaarheid

Voor gasten van Beukenhof is dit boekje aldaar verkrijgbaar. Andere geïnteresseerden kunnen het boekje bestellen bij Heemcentrum ’t Schoor, via de website: www.schoorudenhout.nl